

YURTDIŞINDA YAŞAYAN TÜRİK GENÇLERİNİN SOSYO KÜLTÜREL DEĞERLENDİRİLMESİ*

Orhan Gümüşel**

ÖZET

1960'lı yıllarda Almanya'nın yeniden yapılanma için gerekli işgücü gereksinimi ve davetiyle başlayan Türkiye'den Avrupa'ya göç dalgaları, 1970'lerde daha da hızlanmış ve giderek Avrupa coğrafyasına yayılmıştır. Aile birleşim yasasının hayata geçirilmesiyle beraber ikiye bölünen aileler birleşmiştir. Bir süre sonra çocuklar okula başlamış, bu sefer de okulu yarıda kalmasın diye vatana geri dönüş ertelenmiştir. Pek çok aile, en kısa zamanda geri döneceğiz düşüncesiyle, çocuğunu Türkiye'ye göndermiş ve okula orada başlatmıştır. Geçen yıllar göstermiştir ki, Türkiye artık sadece yıllık izinlerde tatile gidilen, akrabaların olduğu bir ülke olmuştur. Çocukların büyümesi, Almanya'da okula gidip meslek edinmeleri, evlenmeleri, vatana geri dönüşü ertelemiştir. Misafir işçi göçmenler 40 yıla yakın bir süredir Avrupa'yı kendilerine vatan haline getirmişlerdir ve bu gidişin geri dönüşü fiilen sonlanmıştır. Bu arada geride bıraktıkları ülke de hızla değişmiş ve gelişmiştir. Geride bıraktıkları ülkede hem görenekler hem de gelenekler, onlar göç ettikten sonra değişikliğe uğramıştır. Bir süre sonra gerek kullandıkları 1970'lerin Türkçesiyle, gerek giyim tarzıyla doğup büyüdükları ülkeye de yabancı olmuşlardır. Hatta bu insanlar kendi vatandaşları tarafından da 'Almanci' olarak anılmışlardır. Kısacası; Almanya'da da Türkiye'de de bir ara, bir alt kültür haline gelmişlerdir. Gurbeti vatan edinen Türkler kullandıkları Türkçe ile, tarzlarıyla, beklentileriyle, hayat felsefeleriyle bütün zorluklara karşın Türkiye'den uzakta, Türkiye'den kopmadan kendilerine yeni bir vatan yaratmışlar ve yaşama devam etmektedirler. Onların sorunları da içinde yaşadıkları ve içinden geldikleri toplumlar açısından da önemlidir. Pratik olarak bir göç psikolojisi yapılanmasında da bu insanların sağlıklı bir kişilik yapılanması ve ortaya çıkabilecek psikolojik, sosyopolitik her türlü sorunlarında "Çok Kültürlü (Multicultural) Çözüm" yaklaşımları hayli verimli olacaktır.

ANAHTAR KELİMELEER: Yurtdışı, Genç, Sosyokültürel, Almanci, Çalışmak

* Bu makale; Orhan Gümüşel'in Mart 2013 tarihinde Timaş Yayınları'ndan çıkan "Genciz Biz" isimli kitabından derlenmiştir.

** Uzman Psikolog, T.C. Üşküdar Üniversitesi, Eğitim Danışmanı / Sürekli Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürü, orhan.gumusel@uskudar.edu.tr

SOCIO-CULTURAL EVALUATION OF TURKISH YOUTH LIVING ABROAD*

Orhan Gümüşel **

ABSTRACT

In the 1960s, labor requirement necessary for the construction of Germany began the invitation of waves of migration from Turkey to Europe, has further accelerated in the 1970s and gradually spread to the European geography. Families which were divided into two, joined together with the realization of the law of family combination. After a while, the kids started school and returning to the motherland delayed. Many families with the idea of returning as soon as possible to their country, send their children to Turkey to the education. After few years Turkey became just an annual vacation destination to visit the relatives. With the growth of children, their raise, education and their marriage in Germany has postponed the return to the motherland. Guest-worker immigrants have made Europe their homeland for close to 40 years and they effectively ended the return. In the mean time, the country they have left behind have changed and evolved rapidly. After their immigration, as well as the customs and traditions of Turkey have changed too. After a while, they became foreigners to their born and raised country because of the language and style which they left in 1970s. People in Turkey even created words to describe "them". In brief, they became a sub-culture in Turkey and in Germany. Turkish people who accept another country as a homeland, despite all the difficulties, homesickness, styles, expectations, life philosophies and with their language, continue to live far away but without becoming distant from Turkey. Their problems are also important for communities in which they live, and came through. In practice, "Multicultural Solution" approach will be highly efficient with the psychological, sociopolitical problems and construction of the psychology of migration of these people.

KEYWORDS: Overseas, Youth, Travel, Multicultural, Socio-Cultural

* This article's source is Orhan Gumusel's book "Genciz Biz (We Are young)" published on March 2013, Timaş.

** Clinical Psychologist, T.C. Uskudar University, Education Consultant / Director of the Continuing Education Research and Practice Center, orhan.gumusel@uskudar.edu.tr

I. ALMANYA'YA YOLCULUK...

İki kavga, iki büyük kavga... I. ve II. Dünya Savaşları...

Birincisinde aynı tarafta savaşmış, imparatorluk kültürü olan gururlu iki millet. Savaş sonunda yıkık ve ezik.

İkincisinde biri ilk kavganın gurur kırıklığı ile kavgayı başlatan diğeri kavgaya girmeden küllerinden yeniden doğan... Savaşın bombalarla yıkımı dışında kalmasına rağmen bütün ağırlığını yaşayan ve ödeyen millet. Türkler ve Almanlar...

Savaş sonrasında da bu iki milleti birbirine yaklaştıran en önemli unsur yıkıntıları ve yakın tarihlerindeki ilişkileri olsa gerek.

Savaş sonrası yara sarma döneminde değişen Dünya siyaseti ve ekonomisine ayak uydurma yolunda her millet gibi bu iki millet de hem iç politikalarında hem de dış politikalarında belki de daha büyük savaşlar vermişlerdir.

1960'lı yıllarda Almanya'nın yeniden yapılanma için gerekli işgücü gereksinimi ve davetiyle başlayan ve zamanın Alman hükümeti ile Türk Hükümeti'nin anlaşması sonucu Türkiye'den Avrupa'ya göç dalgaları, 1970'lerde daha da hızlanmış ve giderek Avrupa coğrafyasına yayılmıştır (Gökçe, 2006). Bu yayılmadaki büyük etken fakirlik ve istihdam güçlüğü çeken Türklerin ekonomik ihtiyaçları ve insan gücüne ihtiyacı olan Avrupa'nın ucuz işgücü ve kimsenin çalışmadığı işlerde dahi zorluk çıkartmayan Türkleri, Almanya referansı ile de tercih etmiş olmasıdır.

II. ALMANYA: İKİNCİ VATAN

O yıllarda sadece birkaç seneliğine para kazanıp, istediği evi, tarlayı, arsayı, arabayı almaya giden insanlar, daha sonraları aile birleşim yasasının da yürürlüğe girmesiyle uzun yıllar Avrupa'yı kendilerine vatan yapmışlardır.

Aile birleşim yasasının hayata geçirilmesiyle beraber ikiye bölünen aileler birleşmiştir. Bir süre sonra çocuklar okula başlamış, bu sefer de okulu yanında kalmasın diye vatana geri dönüş ertelenmiştir. Pek çok aile, en kısa zamanda geri döneceğiz düşüncesiyle, çocuğunu Türkiye'ye göndermiş ve

okula orada başlatmıştır. Geçen yıllar göstermiştir ki, Türkiye artık sadece yıllık izinlerde tatile gidilen, akrabaların olduğu bir ülke olmuştur.

Çalışmak için gittikleri ülkelerde ailelerin birleşmesi ve çıkan bazı kanunlarında cazibesi bu gidişi iş odaklı olmaktan çıkarmış bir göç statüsüne de sokmuştur.

Göç eden insanlar köylerden, kasabalardan, tarım toplumundan kopup, büyük kentlerin sanayi toplumuna girerek bir kültür şoku yaşadılar. Bu şoka en çok maruz kalanlar ise kadınlar olmuştur. Geldikleri topraklarda ya tarlada çalışmak ya evi çekip çevirmek ya da çocukları büyütme gibi rollere sahipken birden bire makineler ile tanışmış, vardiya çalışma sisteminde geleneksel aile kültüründen zorunlu olarak vazgeçmek durumunda kalmışlardır. Yeni kültürün özelliklerine yabancı olmak ve dilini kullanamamak da uyumu güçleştirmiştir.

Peki ya kazandıkları; sadece bir avuç "deutche mark" şimdilerde ise "euro" mu sadece? Kesinlikle hayır. Her şeyden önce sosyal güvenlikten yararlanma, çalışma izni, vatandaşlık hakları gibi son derece önemli sosyopolitik avantajlar. İşçi sınıfından sermaye gücüne geçiş. Kısaca Almanyalı olmak!..

Bu arada geride bıraktıkları ülke de hızla değişmiş ve gelişmiştir. Geride bıraktıkları ülkede hem görenekler hem de gelenekler, onlar göç ettikten sonra değişikliğe uğramıştır. Bir süre sonra gerek kullandıkları 1970'lerin Türkçesiyle, gerek giyim tarzıyla doğup büyüdüğü ülkeye de yabancı olmuşlardır. Hatta bu insanlar kendi vatandaşları tarafından da 'Almanca' olarak anılmışlardır ve bu tabir literatüre geçmiştir (Arslan, 2006-234). Yapılan çalışmalar; göçün birey üzerindeki etkilerinden birisi olarak iki kültür arasındaki cinsiyet rolleri, disiplin anlayışı, kendine güven gibi değerlerin farklılığına bağlı olarak, aile ile okulda verilen değerlerin çatışmasını. İki kültür arasında bir bütünlük içinde olmayan çocuklarda, kişilik ve uyum sorunları yaşanabildiğini göstermiştir (Yazıcı, 1999). **Kısacası; Almanya'da da Türkiye'de de bir ara, bir alt kültür haline gelmişlerdir.**

Çocukların büyümesi, Almanya'da okula gidip meslek edinmeleri, evlenmeleri, vatana geri dönüşü ertelemiştir. Misafir işçi göçmenler 40 yıla yakın bir süredir

Avrupa'yı kendilerine vatan haline getirmişlerdir ve bu gidişin geri dönüşü fiilen sonlanmıştır. Bugün Almanya başta olmak üzere Avrupa coğrafyasında kayda değer bir Türkiye kökenli nüfus vardır. Hem siyasi hem de ekonomik anlamda güçlü de olan... Örneğin; Essen'de bulunan Türkiye Araştırmaları Merkezi verilerine göre sadece Türklerin Alman Gayri Safi Milli Hasıla'sına katkısı 35 Milyar Avro tutarındadır. Bugün Türk iş adamlarının Avrupa'da yıllık yatırımları 7 Milyar Avroyu ve ciroları 100 Milyar Avroyu aşmış bulunmaktadır (Koç, 2006, 112-118). Hatta bu nüfus; çeşitli birliktelikler oluşturarak siyasi ve ekonomik açıdan gücünü ortak yönlendirmeyi amaçlamaktadır. (Karabağ-Şahin, 2006, 18-21).

Özellikle Almanya'da sayıları dört buçuk milyonu bulan Türk yaşamaktadır. Bu göçmenler özellikle Almanya'da mal mülk sahibi olmuşlardır. Emekliye ayrılanlar altı ay

Türkiye'de, altı ay da Almanya'da yaşamlarını sürdürmektedirler. Türkiye'de yaşanan ekonomik ve siyasi değişimler geri dönüşü erteleyen bir diğer neden olmuştur. Almanya'da sağlık, eğitim ve ekonomik sistemin iyi oluşu, iş bulmanın kolay oluşu Almanya'yı göçmenler için çekici hale getirmiştir.

III. ALMANYA'YA GİTMEK Mİ, ALMANYA'DA TÜRK KALMAK MI?

İlk kuşak göçmenler daha önce de belirtildiği üzere, kısa bir süreliğine çalışıp para kazanmaya Almanya'ya geldikleri için Alman kültürünü tanımaya, Almanca'yı öğrenmeye pek fırsat bulamamışlardır. İlk kuşak göçmenlerin en büyük şikayetlerinden birisi hala doktora, avukata gittiklerinde dili kullanmaya dair sorun yaşadıklarıdır (Demirci, 1997).

Bu durum Dünya üzerinde yaşayan diğer bütün göçmen topluluklar gibi onları da kendi "getto" larını yaratmaya yönlendirmiştir. "Getto" başka bir kültürün içinde kendi kültürünü yaşamaya devam etmek olarak da açıklanabilir. Tabiidir ki böyle bir yaşam içinde ne yeni geldikleri ortama tam uyum sağlayabilmiş ne de getirdikleri kültürü koruyabilmişlerdir. Bu kültür dejenerasyonu giyimlerine, söylemlerine, Dünya ya bakışlarına, her iki dili de kullanma becerilerine -dolayısıyla iletişimleri-

ne- ve en önemlisi kişiliklerine yansımıştır. Hatta kişiliklerini şekillendirmiştir de diyebiliriz.

IV. İKİNCİ KUŞAK NE YAŞADI?

Tüm bu uyum süreci içinde ilk gelen kuşak ve onların çocukları olan ikinci kuşak arasında da çeşitli çatışmalar yaşanmıştır. Aslında her aile birbirine benzeyen ya da kendi aile içi dinamiklerinde farklılıklar gösteren biçimde yeniden bir yapılanmaya girmiştir. Almanya'da yetişen kuşak Almanca'ya hakim olmuş, Almanya'da okula gitmiş, Avrupa kültürünü daha yakından tanıma fırsatı bulmuştur.

Bazıları Alman uyruklu kişilerle evlenmiş ve bu evliliklerden çocuk sahibi olmuşken bazıları da -ki bunları gelenekçiler olarak adlandırabiliriz- özellikle kızlarının yozlaşmış, gelenek ve görenekten yoksun, sürekli içen, saygısız, patavatsız, canının her istediğini yapan olarak algıladıkları Almanlara ayak uydurması yerine Türk kültürüne uygun yetişmesini savunmuşlardır. Bu duruma neden ise farklı olana kapalılık duygusunun yanı sıra yeterli iletişim becerilerine (dili kullanma) sahip olamamaktan kaynaklanan güven kaygısıdır. Bu aileler çocuklarını Türkiye'den güvenilir olduğunu düşündükleri bir tanıdıkla evlendirmişlerdir. Zamanla onların eşleri de Almanya'ya gelmiş ve yeni bir uyum yapılanmasının kahramanı olmuşlardır. Alman uyruklular ile kaynaşarlarda ise dolaylı asimilasyonun ve evliliklerde yaşanan problemlerin getirdiği hukuki ve sosyal diğer sorunlar ise yeni problemler olarak ortaya çıkmıştır.

V. ÇOCUKLAR VE GENÇLER NE ÂLEMDE?

Farklı kültüre uyum çabaları kaçınılmaz olarak aile yapılarını da etkiledi. Özellikle kadının rol değişimi ve erkeğin buna ayak uyduramaması sonucu göçün başlarında birçok Türk ailesinde tam birleştik derken ortaya boşanmaların artması gibi bir sonucu çıkardı. Daha önce geleneksel olarak "İçişleri Bakanı" olarak görülen yani eve dönük sorumlulukları olan anne çalışmaya başlamakla beraber evin gelirine de katkıda bulunmaya başlamış ve bu durum bütün sosyal dengeleri değiştirmiştir. Anne, çocukları ve ev işleriyle yeteri kadar ilgilenememiş çalıştığı ortamda da

babaların bu yükü bir şekilde paylaştığını görmüş ve aynı şeyi eşinden talep etmiştir. Baba eski alışkanlıklarını bırakmakta zorlandığında ise aile olgusu bütünlüğünü koruyamamıştır. Genellikle durumu bu şekilde yaşayan ailelerde anne babanın yoğun çalışmasından doğan açığı kapatmak ise büyük çocuklara düşmüştür. Onlar hem kendi kimliklerini bulmak hem de küçük kardeşlerine bakıcılık yapmak durumunda kalmışlar, yaşlarının çok üzerinde sorumluluklar almak zorunda bırakılmışlardır.

Almanya'da yaşayan ailelerin karşılaştığı bir diğer sorun da çocukların eğitimleri olmuştur. Evde Türkçe konuşan çeşitli sosyal nedenlerle ki başında ekonomik nedenler gelir anaokuluna gönderilmeyen çocuklar, ilkokula başladıklarında Almanca yüzünden ciddi düzeyde okul sorunu yaşamışlardır (Demirci, 2001).

Okula giden çocuklar, evde geleneksel bir ortamda, okula gidince modern bir Avrupa toplumu içinde kendilerini bulmuşlardır. Bu iki dünya arasındaki hızlı geçişler pek çok gencin kimlik sorunu yaşamasına neden olmuştur.

Anne ve babanın yoğun çalışması, Almanca bilmemeleri ya da yeterince eğitilmiş olmamaları önce kendi uyumlarını olumsuz etkilemiş bunun sonucu olarak da çocuklarıyla ve özellikle onların eğitim hayatıyla yeterince ilgilenememelerine sebep olmuştur. Hatta birçok ailede çocukların eğitiminden çok nerede çalışıp aile ekonomisine ne kadar katkı yapabilecekleri gibi küçük hesaplar içine bile girilmiştir. Her iki dili de yarım yamalak bilen birçok çocuk veya genç ise Alman eğitim sistemi içinde elenip gitmiştir. Bu gençler okullarda başarısız olup, öğrenme güçlüğü çeken veya davranış sorunu olan çocukların gittiği 'sonder schule' adındaki okullara gönderilmiştir. Günümüzde bile bu okullar da yoğunluğu Türkler ve diğer ülkelerden gelen işçi çocukları oluşturmaktadır. Her iki dili de yarım konuşan çocuk ve gençler bir yandan da iki kültür arasında sıkışıp kalmıştır.

Batı kültürüne uyum sağlayamayan kimi aile ise, Almanya'ya geldikten sonra, daha önceleri dindar olmadığı kadar çok dindar olmuş, daha kapalı bir çevrede yaşamaya başlamıştır. Buradaki temel kaygı serbestliği ve bireyselliği öne çıkaran batı yaşam tarzına karşılık grup olabilmek

dinamiğini ortaya koymaktır. Bunu kimliğini koruma adına da yeni kültüründen en önemli farkı olarak gördüğü inancını öne çıkararak yapması da özellikle neleri korumak istediğinin bir göstergesidir. Yeni hayatına taşıdığı en güçlü ve yozlaşmaya kapalı yapısıdır çünkü. Bu bağlamda ortaya konulan anlayışın kimliği koruma adına faydalarını da göz ardı etmek hata olur. Ancak madalyonun diğer yüzü de kriz olarak halen yurt dışında yaşayan insanlarımızın en büyük sıkıntılarından biridir.

Yukarıda belirttiğimiz üzere bu aileler değişime karşı daha çok içlerine kapanmışlar Türkiye'de olmadıkları kadar çok dindar ve de gelenekçi olmuşlardır. Pek çok dini örgüt ve camiler de kurmuşlardır. Bu camiler, ibadet etmenin yanı sıra, pek çok sosyal olguya da sahne olmuştur. Bunlar arasında ne kadar kapalı da olsalar hristiyan batı kültüründen izler de vardır. Türkiye'de yaygın olmadığı halde düğün, nişan, sünnet törenlerini ibadet merkezlerinde yapmak gibi. Giderek bir cemaat kültürü gelişmiş onlarda her azınlık gibi güven kaygısına dayalı sosyal baskılar yaşamışlardır. Baskıya karşı gelenler ise zaten kimlikle ilgili çatışmaları en yoğun şekilde yaşayan gençler olmuşlardır.

Güven bunalımı içinde kalan ve sosyal kaygıların altında ezilen birçok aile çocuklarını tanıma şansını dahi yaratamadan onları koruyabilmek adına engelleme yolunu seçmişlerdir. Özellikle kız çocuklarının okul gezilerine gitmesine, arkadaşlarıyla birlikte vakit geçirmesine karşı çıkmışlardır. Evde baskı gören kimi genç 'heim' denen gençlik evlerine kaçmıştır. Başka bir deyişle ailesinden maddi ve manevi anlamda baskı gören çocuklar devlete sığınmıştır. Sonucunda çocukların bu kadar çok hakka sahip olduğu bir ülkede kimi aileler sırf çocukları 'heim' e kaçıp çevreye karşı "rezil olmasınlar" diye çocuklarının istediği her şeyi yapma yolunu seçmiş, kimileri sorun yaşadıkları çocuklarını Türkiye'ye göndermiştir ki bunların bazıları hukuki zorunluluklardan dolayı da olmaktadır, kimileri baskıyı ve yasağı ağırlaştırarak bir çıkış aramış, kimileri ise çocuklarını erkenden evlendirmekte bulmuştur çareyi. Bütün bu yasak savma yöntemleri kısa süre sonra başkalaşan sorunlar yumağı olarak karşılırlarına çıkmıştır. Çocuklarına teslim olanlar zamanla onların taleplerini karşılayamaz hale gelmiş, baskıyı artıranlar çocuklarıyla bağlarını koparmak zorunda kalmış ya da suç işleyen çocuklarının hukuk

mücadelesini vermeye başlamışlardır. Türkiye'ye yollayanlar yeni uyum problemleri ile karşılaşmış, evlendirenler ise evlilik problemleri ile uğraşmak zorunda kalmışlardır.

Karmaşık ve yaşama dair birçok kuvvetli stresörle mücadele etmek zorunda kalan toy, donanımsız ve kontrol odağından yoksun gençlerde kimlik yapılanması da aksaklığa uğramıştır. Birçoğu yaş döneminin getirdiği gerilimli duygulanımla önüne çıkan engellerle baş etme yerine ya ona karşı bir duruş sergilemiş ya da kaçmayı yeğlemiştir. Sonucunda ise hangi ülkeye, hangi kimliğe ait olduğunu bilemeyen birçok genç uyuşturucu yolunu seçmiştir. Birçoğu ise kimliklerini dışarıda aramış ve kısa yoldan kazanmanın peşine düşmüştür. Birçok organize suç ağında güvenlik güçlerinin önüne yem olarak atılmışlardır. Kimileri ise çeşitli suistimallere uğramışlardır ki bunların başında cinsel istismarlar gelmektedir.

Özellikle 90'lı yılların hemen başında "Doğu Bloku" siyasi yapısının çökmesinin ardından iki Almanya'nın hızla birleşmesi yabancı uyruklular için yeni bir kaygının başlangıcı olmuştur. Fakir doğudan zengin batıya göç istihdam sorunu yaratmış ve çalışan yabancılara düşmanlık perçinlenmiştir. Türklere karşı düzenlenen saldırılar yaşam alanını iyice güvensiz hale getirmiştir. Kendilerine karşı sistematik olsun ya da olmasın saldırıya geçilmesine karşılık savunma yapılanmaları da gecikmemiştir. Zaten çete yaşında olan gençlik gerçek çetelerini kurmaya ve misillemelere başlamıştır. Sonuç olarak da Türklerin suç oranları da iyiden iyiye artmıştır. Komünist rejimin çökmesi ve Avrupa genelinde milliyetçi akımın siyasi yelpazede güçlenip yayılması ise yabancıların işini iyiden iyiye güçleştirmiştir. Sonuç olarak yaşadıkları kültür ile öz kültürleri başka bir deyişle çatışan kimliklerinin arasındaki makas da iyice açılmıştır.

Canatan'a göre; toplumun hâkim kültürünün yanında kendi kültüründen de ayrılarak alt-kültürler oluşturmakta, bu da kültür çatışmalarında belirleyici rol oynamaktadır. Marjinal gençlerin bir yandan çok yönlü sorunların sahibi olması, diğer yandan bir alt-kültür olarak görülmeleri onların kural dışı davranışlarının nedenidir" (Canatan, 1990-44).

VI. ÜÇÜNCÜ KUŞAK

Birinci Kuşak çalışmak için gidenlerdi ve kısa bir süre sonra ailelerin birleşmesinden oluşmuştu. Kaygıları ve hedefleri daha netti. İkinci Kuşak ya daha sonradan giden ve henüz tam olarak yerleşmemiş bir düzene ayak uydurmaya çalışan ya da orada doğanlardı. Türkiye onlar için babalarının memleketiydi. Üçüncü Kuşak ise onların çocuklarıydı. İçine doğdukları ortam çatışmaları ve kaygıları belirginleşmiş, uyum yapılanmaları daha bir şekillenmiş bir haldeydi. Onlar Türkiye'ye de Almanya'ya da hayli yabancılar. Hangi kültüre ait oldukları hakkında kafası en karışık olan kuşak da bu yüzden onlar. Türkiye onların dedelerinin memleketiydi. Her şeye rağmen sıkıştıklarında da güven kapıları.

Üçüncü kuşak her iki kuşağın yaşadığı sorunlara ek olarak bir de yabancılaşmayı hatta yabancı doğmanın sıkıntılarını yaşadı. Ait hissetme-Ait hissedememe çatışmasını yaşadı ve yaşıyor. Bu yüzden ki birçoğu uyum sorunu yaşadığında baş etmekte kendinden önceki kuşaklara oranla daha bir güçlük içinde.

VII. İŞÇİ GÖÇÜNÜN TÜRKİYE'YE YANSIMALARI

Göçün başlamasıyla beraber hem Türkiye hem de Almanya için avantajlarda kısa vade de kendini göstermiştir. Almanya ihtiyaç duyduğu iş gücüne kavuşmuş birkaç on yılda yapabileceği hamleleri çok daha kısa bir sürede gerçekleştirmiştir. Bu sayede Dünya siyasi sahnesinde kısa denilebilecek bir zamanda yeniden dirilmiştir ve güçlü bir pozisyona geçmiştir. Türkiye istihdam ve kaynak yaratamadığı nüfusun ilerideki birçok sosyal ve siyasal riskinden kurtulmuş ve bu insanların kazandıklarını Türkiye'ye yatırım olarak aktarmaları ile de hiç de azımsanamayacak bir kaynağa kavuşmuştur.

Gel zaman git zaman bu insanlar özellikle sosyal zorlanmalarla her iki ülke içinde sorunlarının çözülmesi göz ardı edilemeyecek bir kitle halini almışlardır. Bu sorunlara ülkemiz açısından baktığımızda ortaya çıkan en büyük sorun ne yazık ki yine uyumdur. Herhangi bir nedenle anavatana dönmek zorunda kalan yetişkin ve özellikle genç insanlar Türkiye'ye döndüklerinde uyum sorunlarıyla dönmüşlerdir. Bu sorunlar

kültürde, yaşam algısında, yaşama alışkanlıklarında ve eğitim sisteminde yoğunlaşmıştır. Kimlik yapılanmalarındaki aksaklıklar kendilik algıları ile ilgili çatışmaları ve yetersizlikleri de beraberinde getirmektedir. Özellikle geri dönüşlerin arttığı 80'lerin sonu ve 90'ların başında yapılan araştırmalar bu düşünceleri destekler niteliktedir.

Yurtdışında doğmuş ya da okul öncesi dönemde yurtdışına gitmiş okul çağında ise yurda dönmüş öğrencilerin daha büyük yaşlarda yurtdışı yaşamı geçirenlerle oranla daha çok sorunla karşılaştığı tespit edilmiştir.

Başka bir araştırmada yurt dışında yaşamış ve yaşamamış 400 ergen üzerinde çalışılmış kendini gerçekleştirme düzeyleri karşılaştırılmıştır. Araştırma sonucunda yurtdışında yaşamış ergenlerin yaşamamış ergenlere oranla daha düşük kendini gerçekleştirme puanları aldığı tespit edilmiştir. Bu araştırmanın sonucunda yurtdışından gelen ergenlerin kendini gerçekleştirme düzeylerinin olumsuz etkilendiği görülmektedir.

VIII. DÖRT HAYAT, DÖRT ÖRNEK

Can:

Can, gurbetçi bir ailenin Almanya'nın Duesseldorf Kentinde Dünya'ya gelmiş tek çocuğudur. Tanıştığımızda on altı yaşında 9. sınıfı bir devlet okulunda ikinci kez tekrar ediyordu. Başvuru şikayeti olarak okul ile sorunlar, ders başarısızlığı, otorite ile çatışma ve madde kötüye kullanımını vardı. İlk görüşmede ürkek, tedirgin, savunmada bir davranış şekli vardı. Üç yıl önce Almanya'dan dönmüştü. Burada önce teyzesinin yanında kalmaya başlamış, bir yıl sonra annesi dönünce de beraber yaşamaya başlamışlardı. Türkiye'ye dönüşle beraber uyum sorunları da had safhaya çıkmıştı.

Babası aile birleşim yasası ile Almanya'ya gitmiş, annesi ise evlendikten sonra. Çocukluk dönemi boyunca problemsiz bir hayat geçirmiş ta ki babası işten çıkarılana ve alkol sorunu başlayana kadar. Artık anne ve babası sık sık kavga eder olmuş babasının her gün alkol aldığına şahit olmuştur. Zamanla babası daha da sinirli olmuş kendisine ve annesine dayak dahi atmaya başlamıştır. Henüz okula yeni başlamış olan Can

önceleri bu duruma pek anlam verememiş ancak babasının eve nadiren gelmesine ve her geldiğinde de sorun çıkarmasına öfkelenir olmuştur. Annesi ise evin ihtiyaçlarını karşılayabilmek için çalışmaya başlamıştır. Annenin evde olmadığı zamanlarda babası gelip evden bir şeyler götürmektedir artık. Bir zaman sonra babasının gelmeleri kesilir. Öğrenirler ki hapse girmiş. Önce nedenini anlamaz çünkü adını hiç duymadığı şeyleri sattığı için hapse atılmıştır. Anlam da veremez.

İki yıl kadar böyle geçer. Sonra babası geri gelir. Daha sakindir. Sinirli halleri azalmıştır ancak çok sürmez. Gizli kapaklı telefon konuşmaları yapar: Can dinler bunları. Bir şeyler döndüğünü anlar ama anlam da veremez. Bu arada her zaman görüştükleri akrabaları artık gelmez olmuştur. Annesi de her zamankinden daha üzgündür. Sokakta yürürken insanların kendisine bakıp bir şeyler mırıldanmaları, babası ile ilgili kötü konuşmaları da üzer onu. Öfkelenir ancak hiçbir şey diyemez.

Ve o gün gelir. Babasını banyoda kolunda bir enjektörle bulduğu gün. Annesini arar hemen. Babayı hastaneye kaldırırlar. Kısa bir zaman sonra acı haber gelir. Babası ölmüştür. Bir yalnızlık kaplar içini. Akabinde bazı adamlar gelir annesinden sürekli bir şeyler isterler. Anlar sonraları bu adamların babasının gizli kapaklı görüşmeler yaptığı adamlar olduğunu. Bu adamlar her aradığında ya da her geldiklerinde annesi ağlamaktadır.

Artık ondört yaşındadır ve annesini korumak ister. Geldikleri bir gün adamlara saldırır ve yaralar. Kanunla da başı derde girmiştir artık. Bu arada okul da kötü gitmektedir. Annesi hem tehditlerden hem de hukuksal bir ceza korkusundan ama en önemlisi kontrolü kaybettiğini düşünerek oğlunu Türkiye'ye kaçıır. İçi rahatlamıştır biraz.

Can için yeni bir hayat başlamıştır artık. Türkiye günleri. Önceleri güzeldir. Teyzesi de onunla ilgilenmektedir. Yakışıklı ve havalı çocuktur. Arkadaşları arasında tutulmuştur hemen. Bir süre sonra arkadaşları ile gece çıkmaları da başlamıştır. Önce halı saha maçları sonra "club" eğlenceleri. Dans etmek çok rahatlatmaktadır. Sigaraya da başlamıştır. Aktif gecelerin yorgun çocuğu olmuştur. Okulda başarısı düşüktür. Popüler olmanın getirdiği bir çekememezlik de oluşmuştur ona karşı. Kendisine terslenenlere o da terslenmektedir. Bu arada gecelerde devam etmektedir. Riskli ortamdır geceler. Sonunda esrar ve ecstasy ile de tanışır. Ho-

şuna gider sonsuz bir enerji ile dans etmek. Dans eder, dans eder ta ki evdekilere uyduracak inandırıcı yalanlar bulamayana kadar.

Meral:

On altı yaşındaki Meral'in hikayesi de bir genç için yaralayıcı, yıkıcı bir yaşamdı. Annesi çalıştığı kurumdan yabancı uyruklu başka bir işçi ile ailesinin onaylamadığı bir evlilik gerçekleştirmişti. Sonucunda ailesinden de kopmuştu. Evliliklerin birinci yılında da kızları dünyaya gelmişti. Doğumla beraber sorunlar da başlamıştı. Babası annesinden yaşça büyük, otoriter bir adamdı. Üstelik erkek çocuğu olmayınca dünyaya gelen kızını da kabullenmekte güçlük çekiyordu. Kısıtlayıcı bir adamdı. Her men her şeye sinirlenir ve etrafına korku yayardı. Sudan sebeplerle hem annesini hem de kendini dövmekteydi. Annesi onun okumasını çok istiyordu ancak dersleri de hiç iyi değildi. Düşük düzeydeki bir okula devam etmek zorundaydı. Böyle bir ortamda Alman uyruklu bir öğretmeni kendisine özel ilgi göstermişti. Kendine derslerinde de yardımcı oluyordu. Bu durum annenin de işini kolaylaştırmıştı. En azından bir de okul sorunlarıyla ilgilenmiyordu. Babasından bulamadığı şefkati öğretmeninde bulan genç kız da giderek öğretmenine yaklaşıyordu. Artık evine de gitmeye başlamıştı.

İlgisizlik ve otorite boşluğu kimliğini dışarıda aramaya itmişti. Üstünde başında güzel elbiseler de yoktu ve o da bütün genç kızlar gibi hayaller kuruyordu. Zamanla beğenilme arzusu ve hayalleri onu suç işlemeye itmişti. Küçük suçlardı önceleri sonra giderek büyüdü. Bir gün yakalanmıştı. Karakol çıkışında eve değil "heim" e gitmişti. Çünkü eve giderse babasının neler yapabileceğini de anlatmıştı polislere.

Bir süre sonra oradan da sıkılmış ve kaçmaya karar vermişti. Nereye ve kimin yanına? Cevabı bulmakta gecikmemiş öğretmenin yanına kaçmıştı. Bir kaç günlük misafirliğin ardından işler karışmıştı. Öğretmeni o eski adam değildi. Sürekli sıkıştırıyor ve cinsel tacizlerde bulunuyordu ve bir gün korktuğu oldu. Tecavüze uğramıştı hem de çok onur kırıcı bir şekilde.

Bütün bunlar olurken annesi babasından boşanmış ve kızını aramaya koyulmuştu. Bulduğunda durum her ikisi içinde zordu. Tekrar "Heim" e

yerleştirdiler. Bir tür rehabilitasyon programı için ve sonrasında psikiyatrik tedavi için Türkiye günleri başlamıştı yeni hayatını kurarken.

Ramazan:

Ramazan ile tanıştığımızda her ikimiz de on dokuz yaşında idik. Tatilde tanışmıştık. Bir arkadaşımın komşusuydu. Ne yalan söyleyeyim ilk andan itibaren hiç kanım ısınmamıştı. Şimdilerde ise hakkında daha farklı düşünüyorum.

Ramazan, küçük bir Alman banliyösünde yaşama merhaba demiş. Babası bir otomobil fabrikasında ustabaşı, annesi ise ev hanımı. Üç kardeşin en büyüğü.

Hep popüler bir çocuk olmuş. Biraz da şımartılmış. Okul hayatı başlamış. Başarılıymış. Hükümetten eğitim desteği alıyormuş. "Gymnasium" a kabul edilmiş. Orada da başarılı olmuş. Ailesi de akademik bir gelecek beklemeye başlamış. Başarılı oldukça ödüllendirilmiş. Başarılı oldukça güvenilmiş. Başarılı oldukça özgürleşmiş. Bir dediği iki edilmez olmuş. İsteddiği her şeyi yapabilmenin cesareti de kişiliğine eklenmiş. Küçük şeylerden doymaz da olmuş aynı zamanda. Herkesin yaptığını sıradanlık olarak görmeye başlamış. Farklılaşmak istemiş. Farklı ve popüler arkadaşlar da edinmiş. Sonrasında esrar denemiş. Keyifliymiş. Sırasıyla başka maddeler de. Mühendislik hayallerinin yanına tatlı hayat da eklenmiş artık. Bir gün okulda uyuşturucu ile yakalanmış. Önce önemsememiş. Bursunu kaybettiği ve okuldan uzaklaştırıldığı gün varmış farkına durmun.

Aile de yıkılmış. Hemen arayışa geçmişler. Önce ortamdaki uzaklaştırmak için Türkiye'ye yollamışlar geçici bir süre. Burada denk bir eğitim kurumu bulur bulmaz da dönüş ertelenmiş. Lise bitmiş bir şekilde. Üniversite sınavını kazanmayınca da ver elini askerlik. Sonrası mı? Mühendislik hayalleri kuran parlak genç turizm mevsiminde otellerde çalışır olarak bulmuş kendini.

Özlem:

İkinci kuşak gurbetçi anne babanın ilk çocuğu olarak dünyaya gelmişti. Tanıştığımızda on beş yaşındaydı. Kapalı, konuşmayan, güvensiz ve

özellikle göz temasından kaçır bir davranış örüntüsü vardı. En dikkat çekici özelliği ise çocuksuluğu ve yerli yersiz gülümsemesiydi. Annesi özellikle buna dayanamadığını ve çok sinirlendiğini ifade etmekteydi.

Sorunlar 1998 yılında başlamıştı. Dede emekliye ayrılmış ve ailesiyle birlikte Türkiye'ye kesin dönüş yapmıştı. En önemli sosyal destekleri gitmişti. Alman ekonomisindeki daralma babanın işyerini de vurmuş önce kısa süreli sonra uzun süreli ücretsiz izinler girmişti hayatlarına. Bu zor dönemde anne de ev ekonomisine katkı için çalışmaya başlamak zorunda kalmıştı. Hemşirelik hayalleri kuran ve genç kızlığa adım attığı bir dönemde okuldan ayrılarak kardeşlerine bakmak görevi de ona düşmüştü. Hiç beklemediği anda ve istemediği şekilde.

Ev işlerini yapıyordu, kardeşlerine bakıyordu artık. Yemek yapmayı da öğrenmek zorundaydı. Arkadaşlarıyla dışarı çıkamıyordu. Gezemi-yordu. Hepsinden çok koyan ise okula gidemiyordu. Üstüne üstlük bir de akşamları annesinden beceremediği işler için fırça yer olmuştu. Ev ile ilgili öğrendiği her şey anında ekstra bir görev olarak üzerine kalıyordu. İlk önce öğrenmeyi reddetti. Anne ile çatışma başlamıştı bir kere. Çatış-tıkça da kapanmaya. Annesi ona kızdı mı o da kardeşlerinden çıkarıyor-du öfkesini. Yaptığı hiçbir şeyin takdir edilmediğini düşünüyordu. Kardeşlerini de ayak bağı olarak görüyordu. Ne güzel olurdu olmasalar diye düşünüyordu. Kendisine her verilen görevi yapması gerekirken hiçbir şey hakkında fikir yürütme ve karar alma hakkı yoktu. Anne baba ise çocuklarını çok sevmelerine rağmen ev ekonomisini ayakta tutabilme adına ne iş bulurlarsa yapıyorlardı. Tüm enerjilerini bu yönde kullanı-yorlardı. Onlar da anlayış bekliyordu yani. Ve ilk güven duygusuyla değişmeye başladı her şey.

SONUÇ

Gurbeti vatan edinen Türkler kullandıkları Türkçe ile, tarzlarıyla, beklenti-leriyle, hayat felsefeleriyle bütün zorluklara karşın Türkiye'den uzakta, Türkiye'den kopmadan kendilerine yeni bir vatan yaratmışlar ve yaşama devam etmektedirler. Onların sorunları da içinde yaşadıkları ve içinden geldikleri toplumlar açısından da önemlidir. Pratik olarak bir göç psikolo-

jisi yapılanmasında da bu insanların sağlıklı bir kişilik yapılanması ve ortaya çıkabilecek psikolojik, sosyopolitik her türlü sorunlarında “Çok Kültürlü (Multicultural) Çözüm” yaklaşımları hayli verimli olacaktır.

KAYNAKLAR

- Abalı, Ünal (1987), “Almanya’daki Türk Gençlerinin Kültürel Benliği” Türkoloji Çalışmaları
- Ve Almanya’daki Türk Çocuklarının Eğitim-Kültür Problemleri Sempozyumu. Ankara. Hacettepe Üniversitesi Yayınları: 67-77.
- Arslan, M (2006), “Almanya’daki Türk İşçi Çocuklarının Eğitim Sorunları”, E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 21, Yıl; 2006/2, (233-245 s.)
- Canatan, K (1990), “Göçmenlerin Kimlik Arayışı”, Endülüs Y. İstanbul 1990.
- Demirci, Halim; “Almanların Çocukları”; Halim Demirci yayınları, Birinci Baskı, Berlin, 1997.
- Demirci, Halim; “Kimlik Arayışı ve Kesin Dönüş”; Halim Demirci yayınları, Birinci Baskı, Berlin, 2001
- Ekşi A.; “Sığınmacı ve göçmenlerde psikopatoloji”., Turk Psikiyatri Dergisi, 2002; 13:215-221.
- Gökçe O. , “Almanya’da uyum ve dışlanma arasında Türk gençleri”, Türk Yurdu 2006; 224:9-17.
- Karabağ, S - Şahin, S (2006), “Avrupalı Türklerin Jeopolitiği”, Türk Yurdu, Nisan 2006, Sayı: 224 (18-21 s.).
- Kocabaşoğlu N, Uludüz DU (2002). “Göç ve sosyopsikolojik problemler. Medikal ve psikososyal açıdan göç olgusu”., İ. Balcıoğlu (Ed), İstanbul, Alfabe Basım Yayın, s.52-56.
- Koç, M (2006), “Batı Avrupa’da Türk İşletmeleri”, Türk Yurdu, Nisan 2006, Sayı:224 (112-118 s.).
- Türkdoğan, O (1977), “Batı Almanya’da Türk İşçilerinin Sosyo-Ekonomik Yapısı”, Dede Korkut Y., İstanbul 1977.
- Yazıcı Z. , “Almanya ve Türkiye’de anaokuluna devam eden 60-76 aylar arasındaki Türk çocuklarının dil gelişimi ile okuma olgunluğu arasındaki ilişkinin incelenmesi”., Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 1999.